

OPINIE SEPARATĂ,

expusă în temeiul articolului 27 alin. (5) din Legea cu privire la Curtea Constituțională nr. 317 din 13 decembrie 1994 și al articolului 67 din Codul jurisdicției constituționale nr. 502 din 16 iunie 1995

1. Prin Decizia nr. 102 din 29 august 2023 a fost declarată inadmisibilă sesizarea nr. 34a/2023 pentru controlul constituționalității articolului 105 alineatele (5) și (6) din Regulamentul Parlamentului, depusă de dl Gaik Vartanean, deputat în Parlamentul Republicii Moldova.

2. Autorul sesizării menționează că, la 16 februarie 2023, în cadrul ședinței plenare a Parlamentului, a fost examinat proiectul de hotărâre pentru aprobarea Programului de activitate al Guvernului și acordarea votului de încredere Guvernului. După discursul candidatului pentru funcția de Prim-ministru și după prezentarea raportului Comisiei juridice, numiri și imunități, unul dintre deputații fracțiunii PAS a propus, pe baza articolului 105 din Regulamentul Parlamentului, limitarea numărului de luări de cuvânt din partea fiecărei fracțiuni la două și a câte cinci minute. Această decizie l-a lipsit pe autorul sesizării de posibilitatea de a lua cuvântul în dezbateri pe marginea problemei menționate. Potrivit acestuia, prevederile contestate permit interpretarea și aplicarea lor în detrimentul minorității parlamentare și contravin articolului 5 (*democrația și pluralismul politic*) din Constituție (a se vedea DCC nr. 102 din 29 august 2023, §§ 5, 6, 11).

3. În raport cu aceste critici de neconstituționalitate, Curtea Constituțională a reținut că, analizând modul în care sunt redactate prevederile contestate, Curtea nu poate deduce existența vreunei ingerințe în principiul pluralismului politic. Privite la modul abstract, prevederile contestate urmăresc realizarea scopului legitim al bunei-desfășurări a activității parlamentare (a se vedea DCC nr. 102 din 29 august 2023, §§ 12-14).

4. Nu susțin această decizie din următoarele considerente.

5. Potrivit articolului 5 alin. (1) din Constituție, **democrația în Republica Moldova se exercită în condițiile pluralismului politic**, care este incompatibil cu dictatura și cu totalitarismul. În jurisprudența sa, Curtea a reținut că autonomia parlamentară nu legitimează instituirea unor norme care încalcă litera și spiritul Constituției. **La stabilirea regulilor cu privire la procedurile parlamentare, majoritatea parlamentară trebuie să respecte un echilibru între, pe de o parte, autonomia parlamentară și, pe de altă parte, principiile democrației reprezentative și pluralismului politic.** Acest fapt presupune că **majoritatea parlamentară trebuie să asigure un tratament corect și adecvat al minorităților parlamentare, fără să facă abuz de poziția sa dominantă.** Totodată, pentru a asigura un tratament corect și adecvat al minorităților parlamentare, **majoritatea parlamentară trebuie să stabilească reguli care să asigure participarea minorităților parlamentare la procedurile parlamentare** (a se vedea, *mutatis mutandis*, HCC nr. 28 din 19 noiembrie 2020, §§ 20-21; HCC nr. 14 din 27 aprilie 2021, §§ 27, 56).

6. În jurisprudența sa, Curtea Europeană a Drepturilor Omului a reținut că nu există nicio îndoială că **discursul din Parlament se bucură de un nivel ridicat de protecție**, acesta fiind un **forum unic de dezbateri într-o societate democratică**,

care are o importanță fundamentală. Libertatea de exprimare este deosebit de importantă pentru un reprezentant ales al poporului, care își reprezintă electoratul și îi apără interesele. În consecință, ingerințele în libertatea de exprimare a unui membru al parlamentului de opoziție necesită un control cât mai atent din partea Curții. Există **un interes public prioritar pentru funcționarea efectivă a Parlamentului și pentru îndeplinirea misiunii sale într-o societate democratică, cu respectarea condițiilor dezbaterii libere**. Prin urmare, marja de apreciere care trebuie acordată în acest domeniu trebuie să fie una largă. Totuși, marja de discreție națională, deși foarte importantă, nu este nelimitată și trebuie să fie compatibilă cu conceptele de democrație politică efectivă și preeminență a dreptului. **Trebuie asigurat, în special, un echilibru care le oferă un tratament echitabil și adecvat membrilor unor minorități parlamentare și care evită abuzul de poziție dominantă**. Regulile care vizează funcționarea internă a Parlamentului **nu trebuie să constituie o bază a majorității pentru abuzul de poziție dominantă vizavi de opoziție**. Curtea dă importanță protecției minorității parlamentare în fața abuzului majorității. Pluralismul și democrația trebuie să se bazeze pe dialog și pe un spirit de compromis, asigurând un **echilibru corect între drepturile deputaților individuali și garantarea unei activități parlamentare efective** (a se vedea *Karácsony și alții v. Ungaria* [MC], 17 mai 2016, §§ 137, 138, 141, 147; *Selahattin Demirtaş v. Turcia* (Nr. 2), 20 decembrie 2020, §§ 242-244).

7. Rețin faptul că articolul 105 alin. (2) din **Regulamentul Parlamentului stabilește limita de timp pentru deputații care intenționează să ia cuvântul** pe marginea problemelor incluse în ordinea de zi: maximum 7 minute pentru fracțiunile parlamentare și maximum 5 minute pentru deputați. De asemenea, deputații sunt obligați să se refere exclusiv la chestiunea pentru discutarea căreia s-au înscris pentru luările de cuvânt. În caz contrar, președintele ședinței le atrage atenția și, dacă ei nu se conformează, **le retrage cuvântul și deconectează microfonul** (articolul 105 alin. (3) din Regulament). Prin urmare, Regulamentul Parlamentului conține **reguli de procedură care pot asigura realizarea scopului legitim al bunei-desfășurări a activității parlamentare, asigurând totodată și realizarea drepturilor deputaților**.

8. În același timp, norma contestată din articolul 105 alin. (6) din Regulamentul Parlamentului prevede că luarea de cuvânt poate fi limitată în timp la decizia Parlamentului, prin votul majorității deputaților prezenți. *Prima facie*, aplicarea normei contestate ar putea duce la **limitarea posibilității unor deputați de a lua cuvântul în cadrul dezbaterilor parlamentare** (a se vedea § 2 *supra*). **Dezbaterile sunt de esența parlamentarismului și le oferă deputaților, în virtutea mandatului lor reprezentativ, posibilitatea de a combate politic opinii, argumente și idei**. Astfel, **deputaților trebuie să li se ofere posibilitatea practică de a-și formula poziția cu privire la subiectele examinate în Parlament** (a se vedea, *mutatis mutandis*, HCC nr. 14 din 27 aprilie 2021, § 35).

9. În acest context, în jurisprudența sa, Curtea a reținut că **lipsirea deputaților din opoziția parlamentară de dreptul de a lua cuvântul în cadrul ședinței plene reprezintă un viciu de procedură care produce o ingerință în articolul 5 alin. (1) din Constituție** (a se vedea, *mutatis mutandis*, HCC nr. 14 din 27 aprilie 2021, § 33). Prin urmare, **constat incidența articolului 5 alin. (1) din Constituție**

în prezenta cauză.

10. Așadar, în opinia mea, Curtea Constituțională trebuia să **declare sesizarea admisibilă** și, la etapa fondului, să verifice dacă prevederile articolului 105 alin. (6) din Regulamentul Parlamentului **asigură un echilibru corect între principiul autonomiei parlamentare și principiul pluralismului politic.**

Judecător al Curții Constituționale

Serghei ȚURCAN

29 august 2023